

ผลของชุดฝึกทักษะตามแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลป์ในการสอนถ่ายภาพสำหรับนักศึกษาที่ไม่มีพื้นฐานทางศิลปะ

วรพจน์ ส่งเจริญ^{1*} ศักดา ส่งเจริญ² และประทุมทอง ไตรรัตน์³

The Outcome of Using Skill Practice Kit of Art Composition Concept in Photography Class for Non-Art Students

Vorapoj Songcharoen^{1*} Sakda Songcharoen² and Pratoomtong Trirat³

^{1*} วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

²⁻³ คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

^{1*} Bangkok University International College

²⁻³ Faculty of Mass Communication Technology, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

* Corresponding author E-mail address : pratoomtong_t@mutt.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย 1) เพื่อศึกษาแนวคิดในการออกแบบชุดทักษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลป์สำหรับการสอนวิชาการถ่ายภาพกับผู้ไม่มีพื้นฐานด้านศิลปะ 2) เพื่อศึกษาผลการถ่ายภาพจากการใช้หลักแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลป์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยทดลองผลของการเรียนวิชาถ่ายภาพของนักศึกษาระดับปริญญาตรี วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ซึ่งเป็นนักศึกษาที่มาจากสาขา บริหารธุรกิจ การตลาด บริหารการท่องเที่ยวและโรงแรม จำนวน 22 คน ที่ลงเรียนวิชา หลักการถ่ายภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือชุดทดสอบทักษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลป์ แบบประเมิน สถิติที่ใช้ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า "ชุดฝึกทักษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลป์" ทำให้นักศึกษาที่เคยคิดว่าตนเองไม่มีพื้นฐานทางศิลปะเลยจะไม่เข้าใจเรื่องการจัดองค์ประกอบศิลป์นั้นหมดไป นักศึกษามีความเข้าใจเรื่องการจัดองค์ประกอบศิลป์มากขึ้น จากแบบประเมิน นักศึกษาร้อยละ 52.17 คิดว่าแนวคิดการจัดองค์ประกอบแบบ Viewpoint นั้นเข้าใจได้ง่ายที่สุด รองลงมาคือการจัดองค์ประกอบแบบ Leading Lines, Framing, Cropping เท่ากันคือร้อยละ 47.82 ส่วนการจัดองค์ประกอบที่นักศึกษาคิดว่าเข้าใจยากที่สุดคือ Depth ร้อยละ 26.08 และรองลงไปคือ Mixing Experimentation ร้อยละ 21.73 จากการทดสอบถ่ายภาพผลงานในการถ่ายภาพของนักศึกษา พบว่า สามารถอธิบายและนำแนวคิดการจัดองค์ประกอบแบบ Mixing Experimentation ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง ได้เป็นอันดับคะแนนสูงที่สุดคือ ร้อยละ 81.81 รองลงมาคือ Leading Lines ที่ร้อยละ 64.77 และ Rule of Thirds ร้อยละ 61.36 ส่วนอันดับคะแนนน้อยที่สุดคือ Depth ได้ร้อยละ 40.90 ดังนั้นแนวคิดการจัดแบบ Mixing Experimentation จึงเป็นแนวคิดที่นักศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้มาก และถูกต้องที่สุด รองลงไปคือ Leading Lines และ Rule of Thirds ตามลำดับ ชุดทักษะและแนวคิดนี้เป็นแนวทางในการสอนการจัดองค์ประกอบศิลป์แก่นักศึกษาที่ไม่มีพื้นฐานทางศิลปะมาก่อนให้เข้าใจเรื่ององค์ประกอบศิลป์พื้นฐานได้อย่างถูกต้อง ทำให้เข้าใจได้ง่าย รวดเร็ว และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การจัดองค์ประกอบศิลป์ ชุดฝึกทักษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลป์ การสอนถ่ายภาพ

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to examine the design concept of skill practice kit of art composition concept in teaching photography for non-art students; 2) to examine the outcomes of photography works with the art composition concept. This experimental research examined the outcome of learning in photography class of 22 undergraduate students of Bangkok University International College majoring in business administration, marketing, tourism and hotel management, who enrolled in the course on the Principles of Photography. The research instruments included a skill test of art composition concept, and an evaluation form. The statistical analysis involved percentage, mean, and standard deviation. The results indicated that the "Skill Practice Kit of Art Composition Concept" removes the students' anxiety of having no art background and being unable to understand the art composition. Students understood more about art composition. Based on the evaluation, 52.17 % of students thought about the art composition that the Viewpoint was easiest to understand, followed by an equal 47.82 % for each of the Leading Lines, Framing, and Cropping. The art composition most difficult to understand was the Depth as reported by 26.00 % of students followed by the Mixing Experimentation as reported by 21.7 % of them. The test of photography works of students suggested that they were able to correctly explain and applied the art composition concept for the Mixing Experimentation with the highest score for 81.81 %, followed by the Leading Lines for 64.77 %, and the Rule of Thirds for 61.36 %. The lowest score was 40.90 % for the Depth, Therefore the concept of Mixing Experimentation is commonly and accurately applied by students, followed by the Leading Lines, and the Rule of Thirds, respectively. The proposed skill practice kit and concept can guide the teaching of art composition for the non-art students as they can accurately understand the basic elements of arts. The kit is easy and quick to understand and can be effectively applied in the daily life.

Keywords: Art Composition, Skill Practice Set of Art Composition, Teaching Photography

ความเป็นมาและความสำคัญ

หากพูดถึงความงามทางสุนทรียศาสตร์แล้วหลายๆ คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ไม่ได้เรียนรู้ หรือเกี่ยวข้องกับเรื่องศิลปะจะมองว่าเป็นสิ่งที่ไกลตัว หรือเกินความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้หรือทำความเข้าใจ แต่ในความเป็นจริงแล้วศิลปะและความงามทางสุนทรียศาสตร์นั้นมีอยู่รอบๆ ตัวเรา สามารถสัมผัสได้ในชีวิตประจำวัน โดยศิลปิน เป็นผู้นำเสนอแง่มุมโดยผนวกเอาแนวคิดและเทคนิคการสร้างสรรค์ ของตัวศิลปินเข้าไป นำเสนอสิ่งเหล่านั้นออกมาเป็นผลงานทางศิลปะที่มีเอกลักษณ์ของศิลปินแต่ละคน การพัฒนาของเทคโนโลยีการถ่ายภาพด้วยกล้องดิจิทัลและในปัจจุบันกล้องถ่ายภาพดิจิทัลมีราคาถูกและมีคุณภาพสูงขึ้น และสามารถนำไปใช้ร่วมกับอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น เช่น โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต นาฬิกา แว่นตา คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ทำให้คนโดยทั่วไปได้มีโอกาสที่จะถ่ายภาพและนำเสนอองค์ประกอบความงามทางสุนทรียศาสตร์ด้วยตัวเองมากขึ้นประดิษฐ์ศิลป์ภาพถ่าย หรือภาพวาด ดังนั้นหากผู้คนที่เหล่านี้มีความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดองค์ประกอบศิลปะ สามารถถ่ายทอดผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถนำเอาความรู้เรื่องการจัดองค์ประกอบ มาประยุกต์เข้ากับหน้าที่การงานต่าง ๆ ที่ตนทำอยู่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในงานนั้นๆ ตลอดจนเป็นการสร้างมาตรฐานและรสนิยมทางด้านศิลปะให้แก่ผู้คนในสังคม จากการนำแนวคิดทางศิลปะมาประยุกต์ใช้ในการถ่ายภาพและการทำงาน ซึ่งมีผลต่อการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในสังคมในทางที่ดีขึ้น

ดังนั้นความรู้เรื่ององค์ประกอบศิลปะจึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้คนในสังคม โดยเฉพาะหากสามารถ อธิบายแนวคิดและทฤษฎีการจัดองค์ประกอบศิลปะ ให้แก่ผู้ที่สนใจศึกษาได้เข้าใจ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อสังคมผู้วิจัยได้นำแนวคิดแนวคิด และทฤษฎีการจัดองค์ประกอบศิลปะที่เป็นที่ยอมรับ และนิยมแพร่หลายในการถ่ายภาพมารวบรวมและถ่ายทอดเป็น "ชุดฝึกทักษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลปะ" ที่ใช้การประยุกต์

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีด้านการออกแบบมาจัดเป็นเครื่องมือในการเรียนสอนให้ผู้เรียนได้มีสื่อที่ใช้ในการเรียนที่จะสร้างความเข้าใจในการถ่ายภาพที่สามารถนำหลักการดังกล่าวมาใช้เพื่อให้ได้ภาพที่มีลักษณะที่มีการจัดองค์ประกอบภาพที่มีหลักการที่จะส่งผลต่อการถ่ายภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้อย่างมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดในการออกแบบชุดฝึกทักษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลปะสำหรับการสอนวิชาการถ่ายภาพกับผู้ไม่มีพื้นฐานด้านศิลปะ
2. เพื่อศึกษาผลการถ่ายภาพจากการใช้หลักแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลปะ

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการใช้ "ชุดฝึกทักษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลปะ" สำหรับนักศึกษา วิชา ITM244: Digital Photography for Tourism Promotion วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ดังมีรายละเอียดดังนี้

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาที่เรียนวิชาการถ่ายภาพที่ไม่มีพื้นฐานทางด้านศิลปะ ที่ลงทะเบียนในรายวิชา ITM244: Digital Photography for Tourism Promotion วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาปริญญาตรี สาขาวิชาบริหารธุรกิจ การตลาด บริหารการท่องเที่ยวและโรงแรม วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ โดยเลือกแบบเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 22 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา ชุดฝึกทักษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลปะ เป็นการนำหลักการถ่ายภาพและแนวคิดการจัดองค์ประกอบมาเป็นชุดทดลองในการสอนการถ่ายภาพ

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. สร้าง "ชุดฝึกทักษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลปะ" ซึ่งประกอบไปด้วย แนวคิดและ ทฤษฎีการจัดองค์ประกอบศิลปะ ที่เป็นที่ยอมรับ และนิยมแพร่หลายในการถ่ายภาพ 10 แนวคิด
2. ดำเนินกิจกรรมการสอนโดยใช้ "ชุดฝึกทักษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลปะ" แก่นักศึกษา
3. กำหนดหัวข้อฝึกปฏิบัติการถ่ายภาพ 10 หัวข้อ ตามแนวคิดของ "ชุดฝึกทักษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลปะ"
4. สร้างแบบประเมิน และแบบทดสอบ การจัดองค์ประกอบศิลป์
5. วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลข้อมูล

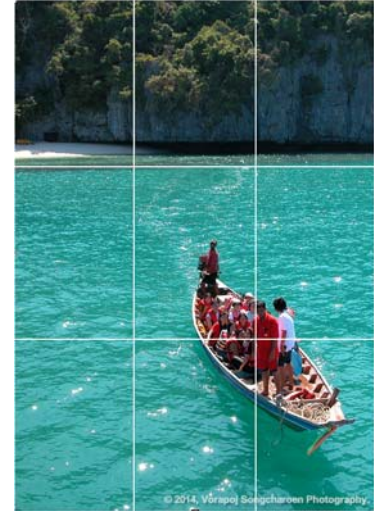
ผลการวิจัย

ผลการออกแบบ "ชุดฝึกทักษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลปะ" สรุปโดยใช้ 10 แนวคิดหลัก ดังนี้

1. กฎสามส่วน (Rule of Thirds)
2. ความสมดุล (Balancing Elements)
3. เส้นนำสายตา และสร้างความรู้สึกเคลื่อนไหว (Leading Lines and Movement)
4. รูปแบบซ้ำๆ (Patterns)
5. มุมมอง (Viewpoint)
6. ฉากหลัง (Background)
7. มิติความลึก (Depth)
8. กรอบภาพ (Framing)
9. ถ่ายใกล้และการลดทอน (Close up and Cropping)
10. การผสมผสาน และการนำไปใช้สถานการณ์จริง (Mixing and Experimentation)

ชุดฝึกทักษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลปะ" จำนวน 10 กฎ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ คือ

1. กฎสามส่วน (Rule of Thirds) เป็นกฎที่จะเรียกได้ว่าเป็นที่นิยมที่สุดในการจัดองค์ประกอบศิลปะ ถึงขั้นที่กล้องถ่ายรูปได้บรรจุกฎข้อนี้เข้าไปในช่องมองภาพ(View Finder) กฎสามส่วนประกอบไปด้วยเส้น 4 เส้นที่แบ่งภาพเป็นส่วนเล็กๆ กัน แนวตั้งสองเส้นและแนวนอนสองเส้น ในการใช้กฎข้อนี้จะวางสิ่งสำคัญของภาพไว้บนเส้นใดเส้นหนึ่ง หรือจุดตัดของเส้นทั้ง 4 เส้น ดังนี้ การวางจุดสำคัญของภาพตามแนวเส้นแบ่งหรือจุดตัด

ภาพ 1 กฎสามส่วน (Rule of Thirds)

ที่มา : วรพจน์ ส่งเจริญ. 2558

2. ความสมดุล (Balancing Elements) เป็นการวางจุดสนใจไว้ด้านใดด้านหนึ่งของภาพ (ที่ไม่ได้อยู่กึ่งกลางภาพ) แต่เพื่อให้ภาพเกิดสมดุลในด้านที่ไม่มีจุดสนใจ โดยการวางสิ่งที่สำคัญน้อยกว่าไว้แทน หรือทำให้สิ่งที่สำคัญน้อยกว่าเป็นฉากหลัง หรือไม่ชัดเสีย เป็นต้น และ Galer, M., (2008) กล่าวถึงความสมดุลว่า แม้จะมองดูเหมือนว่าสงบ แต่ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นภาพที่สมบูรณ์แบบ ในทางตรงกันข้ามความกลมกลืนหรือแรกกตตันต่างหากที่เป็นปัจจัยตัดสินความสมดุลนั้นความสมดุลที่ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่เหมาะสมเหมือนกันเสมอไป หากแต่ให้ความรู้สึกที่พอดี

ภาพ 2 การสร้างความสมดุล (Balancing Elements)

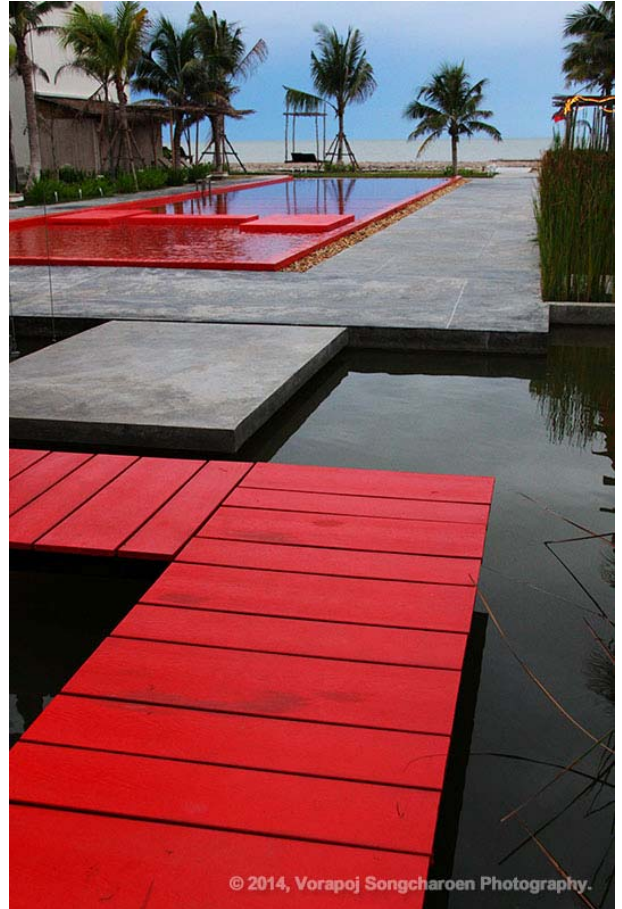
ที่มา : วรพจน์ ส่งเจริญ. 2558

3. เส้นนำสายตา และสร้างความรู้สึกเคลื่อนไหว (Leading Lines and Movement) โดยธรรมชาติของมนุษย์เวลามองภาพจะถูกนำสายตาโดยเส้นสายที่มีอยู่ หากใช้เส้นสายที่มีอยู่ในธรรมชาติมาใช้ นำสายตา สร้างความรู้สึกของจังหวะ การเคลื่อนไหว

เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบภาพ ที่ได้ภาพที่มีความน่าสนใจ โดยมีเส้นโค้ง เส้นตรง เส้นเฉียง เส้นทแยงมุม ที่มีอยู่ในธรรมชาติ นำสายตาไปสู่สิ่งที่ต้องการเน้น หรือจุดสำคัญของภาพนั้นๆ

เส้นโค้งนำสายตา (Curve Leading Lines)

เส้นทแยง และจังหวะ (Diagonals Lines and Rhythms)

ภาพ 3 การใช้เส้นนำสายตา และสร้างความรู้สึกเคลื่อนไหว (Leading Lines and Movement)

ที่มา : วรพจน์ ส่องเจริญ. 2558

4. รูปแบบซ้ำๆ (Patterns) ในสิ่งแวดล้อมต่างๆ ไป มีรูปทรงที่น่าสนใจมากมาย มีทั้งเป็นระเบียบและไม่เป็นระเบียบ หากต้องการนำเสนอมุมมองที่แปลกตาออกไปของสิ่งที่พบเห็นอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่นรูปทรงที่เท่าสมมาตร หรือไม่สมมาตร หรือรูปทรงซ้ำๆ โดยหาจุดสนใจ ในรูปทรงเหล่านั้นแล้วนำเสนอในแง่มุมมองที่ผิดแปลกไปจากที่มองเห็นในชีวิตประจำวัน ซึ่ง van Eenoo, C., (2013) ได้กล่าวถึงการปล่อยพื้นที่ว่างไว้อย่างน่าสนใจว่า องค์ประกอบที่ไม่สมมาตรนั้นกลายเป็นจุดเด่นในภาพเพราะ ว่าเป็นการนำเสนอแนวคิดของภาพที่เคลื่อนไหว เช่น การใช้พื้นที่ว่างในภาพ

ความสมมาตร (Symmetry)

ความไม่สมมาตร (Asymmetry)

รูปแบบซ้ำๆ (Patterns)

ภาพ 4 รูปแบบซ้ำๆ (Patterns)

ที่มา: วรพจน์ ส่งเจริญ. 2558

5. มุมมอง (Viewpoint) ก่อนที่จะทำการถ่ายภาพหรือจัดวางองค์ประกอบ ควรต้องคิดว่ามุมมอง หรือภาพนั้นจากมุมไหนเพื่อให้เกิดความน่าสนใจ หรือแก้ปัญหาที่มีอยู่ในภาพนั้นได้ เช่นการถ่ายภาพจากมุมต่ำ มุมสูง ระดับสายตา ทางซ้ายหรือทางขวา จากด้านหน้า-หลัง ซึ่งสอดคล้องกับ Galer, M., (2008) ที่กล่าวถึงมุมมอง หรือ จุดที่แตกต่างไว้ ว่าควรจะทบทวนดูวัตถุที่ต้องการนำเสนออย่างระมัดระวัง มองในด้านความคุ้นเคยและความแตกต่าง ในการจัดองค์ประกอบที่น่าสนใจ ควรศึกษาวัตถุนั้น ให้รอบด้าน มุมที่คุ้นเคยจะทำให้องค์ประกอบรูปร่างนั้นดูธรรมดา มุมที่แตกต่างจะทำให้ผู้ชมรู้สึกเหมือนไม่เคยเห็นภาพนี้มาก่อน

ภาพมุมต่ำกว่าระดับสายตา (Lower Eyes Level)

ภาพมุมสูง (High Level)

ภาพมุมต่ำ (Low Level)

ภาพ 5 การกำหนด มุมมอง (Viewpoint)

ที่มา : วรพจน์ ส่องเจริญ. 2558

6. ฉากหลัง (Background) หลายๆ ครั้งในการถ่ายภาพในสิ่งที่คิดว่าน่าสนใจแล้ว แต่เมื่อได้ภาพออกมาดูเหมือนจะไม่โดดเด่นอย่างที่คิด จุดสนใจอยู่ในฉากหลังที่ยุ่งเหยิง จนคนดูสับสน การเลือกฉากหลังที่เหมาะสม เรียบง่าย หรือตัดกันกับวัตถุ จะช่วยให้จุดสนใจเด่นขึ้น

ภาพ 6 การเลือกฉากหลัง (Background)

ที่มา : วรพจน์ ส่องเจริญ. 2558

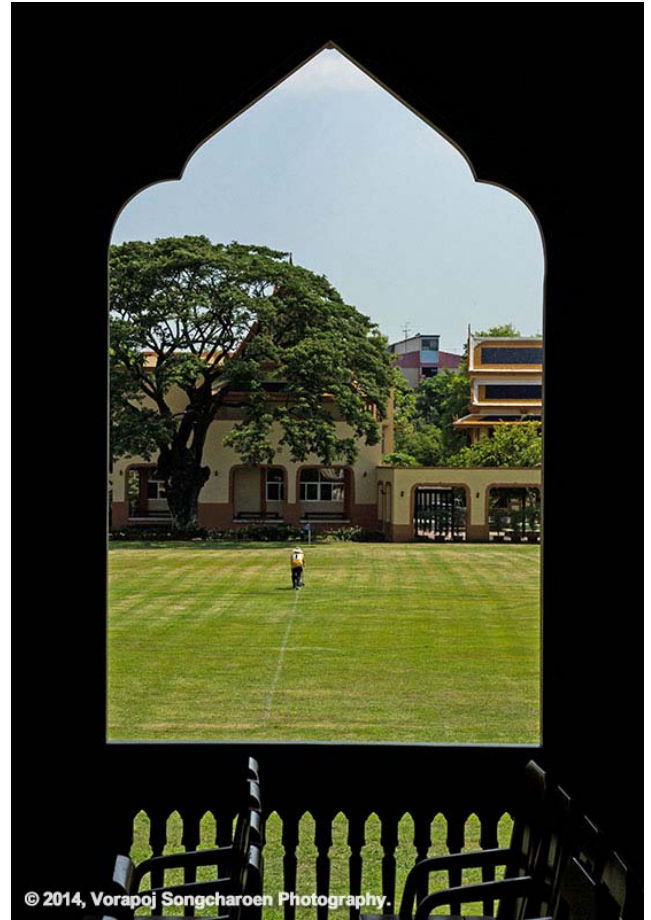
7. มิติความลึก (Depth) เนื่องจากภาพถ่ายเป็นสื่อสองมิติ เราต้องจัดองค์ประกอบอย่างระมัดระวังเพื่อให้ได้ความรู้สึกเสมือนจริงในเรื่องมิติของภาพ กฎการสร้างความลึกของภาพใช้หลักการซ้อนกันของวัตถุ ฉากหน้า และฉากหลังในภาพให้มีส่วนที่ทับซ้อนกันบางส่วน สร้างความรู้สึกของมิติให้เกิดขึ้น Galer, M., (2008) ได้เสริมถึงการมีวัตถุที่คนคุ้นเคยในภาพเป็นการช่วยบ่งบอกมิติ

ภาพ 7 มิติความลึก (Depth)

ที่มา : วรพจน์ ส่งเจริญ. 2558

8. กรอบภาพ (Framing) ในโลกใบนี้มีสรรพสิ่งมากมาย ที่สามารถสร้างกรอบธรรมชาติให้กับภาพถ่ายได้ เช่นภูเขา ถ้า ต้นไม้ เมื่อจัดวางสิ่งเหล่านี้ไว้ที่ขอบภาพเมื่อจัดองค์ประกอบ และให้จุดสนใจที่อยู่ตรงกลางภาพก็จะเด่นขึ้นมา

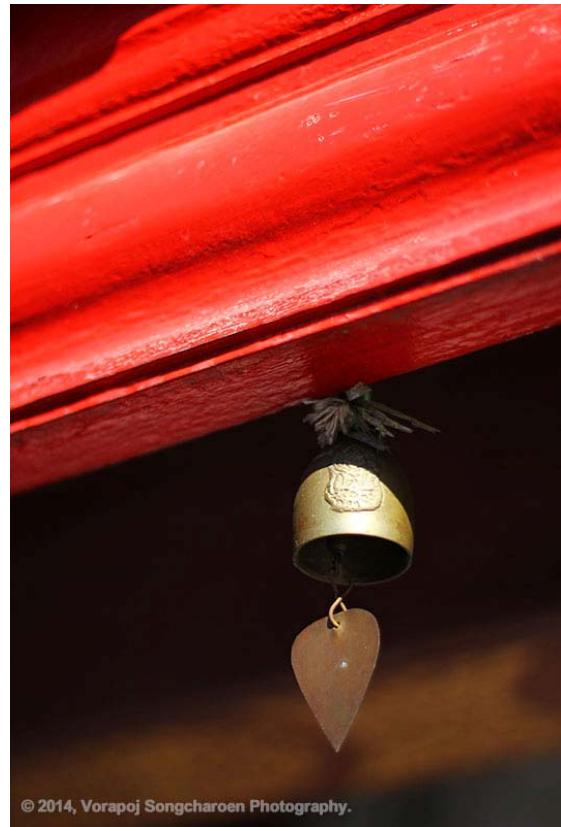
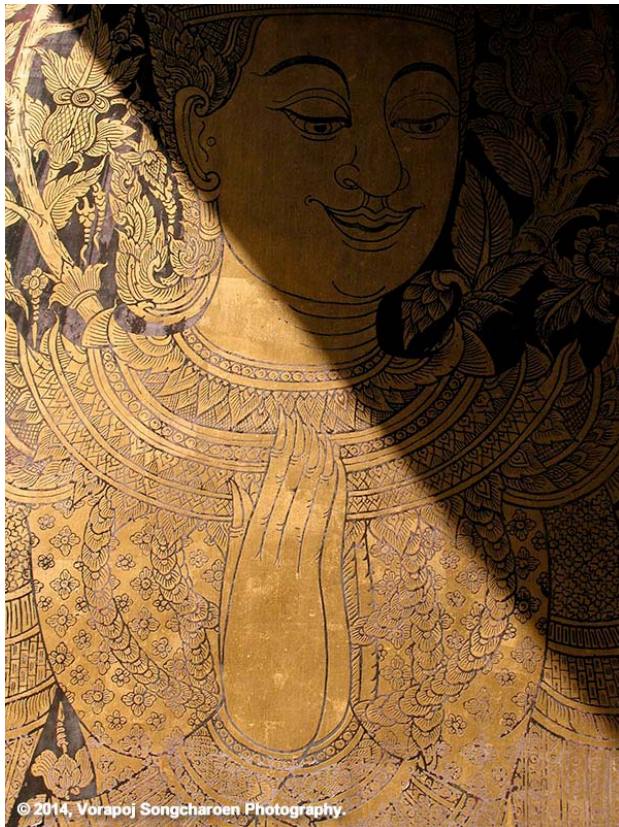

กรอบภาพจากสภาพแวดล้อม (Framing from Environment)

ภาพ 8 กรอบภาพ (Framing)

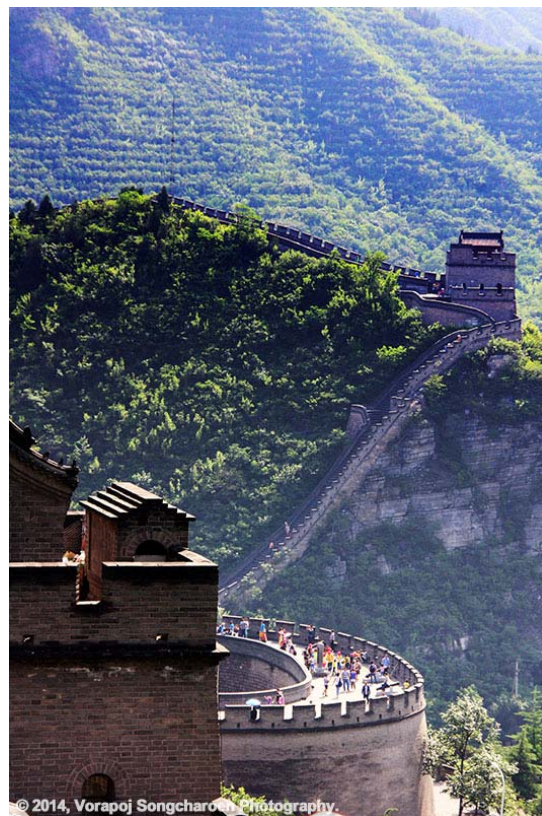
ที่มา : วรพจน์ ส่องเจริญ. 2558

9. ถ่ายใกล้ และลดทอนส่วนที่ไม่จำเป็น (Close up and Cropping) รูปหลายๆ รูปไม่น่าสนใจเพราะว่า จุดสนใจ ที่สำคัญของภาพนั้นมีขนาดเล็กเกินไป หรือ อยู่อย่างกลมกลืนไปกับสภาพแวดล้อม การถ่ายภาพที่เข้าไปใกล้ๆ วัตถุ และตัดส่วนที่ไม่สำคัญออกไป เน้นเฉพาะส่วนที่สำคัญเท่านั้น เป็นการเพิ่มโอกาสให้ผู้ชมได้ชื่นชมกับจุดสนใจของภาพที่ต้องการนำเสนอได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันอาจเป็นการเปิด มิติใหม่ของภาพนั้น เช่นภาพที่เสมือนจริง ถ่ายทอดเรื่องราวหนึ่ง เมื่อทำการตัดทอนสิ่งรอบๆ ออกออกไป อาจจะมีคามหมายใหม่ในภาพนั้น เป็นต้น เช่น Davis, H., (2009) ได้กล่าวถึงภาพแบบนามธรรมไว้ว่า เป็นการนำพลัง และความหมายออกจากรูปทรงและสีสันในภาพ มากกว่าที่จะเป็นเนื้อหาของสิ่งนั้นๆ

ภาพ 9 ถ่ายใกล้ และลดทอนส่วนที่ไม่จำเป็น (Close up and Cropping)
ที่มา: วรพจน์ ส่งเจริญ. 2558

10. การผสมผสาน และการนำไปใช้สถานการณ์จริง (Mixing and Experimentation) กฎที่ดีมีไว้ให้เพื่อการนำมาทดลองผสมผสาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของกล้องถ่ายภาพแบบดิจิทัล ที่สามารถทดลอง สร้างสรรค์ ผสมผสาน จากกฎต่างๆ ที่ได้เรียนรู้เข้าด้วยกัน หรือแม้แต่การถ่ายที่แตกต่างออกไปจากกฎเดิมๆ ที่สามารถกระทำได้โดยไม่ต้องกังวลว่าจะต้องใช้เวลาในการล้างอัด ขยายรูป ยาวนานก่อนที่จะได้เห็นภาพ หรือแม้ว่าจะทำการถ่ายภาพมากขึ้นเท่าที่ต้องการก็ไม่ต้องกังวลกับค่าใช้จ่ายในการซื้อฟิล์มถ่ายภาพเพิ่มขึ้น จึงทำให้สามารถทดลอง การจัดองค์ประกอบแบบต่าง ๆ ได้มากเท่าที่ต้องการ ภาพไหนที่ไม่ชอบก็สามารถลบทิ้งไปได้โดยไม่มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด กฎข้อสุดท้ายจึงเป็นการผสมผสานจากการใช้กฎหลายๆ ข้อ ในสถานการณ์ที่เหมาะสมเข้าด้วยกัน ตลอดจนการทดลองหากฎเกณฑ์ หรือหลักการใหม่ ๆ ด้วยการไม่ยึดติด หรือฉีกไปจากกฎเดิมๆ

ภาพ 10 การผสมผสาน และการนำไปใช้สถานการณ์จริง (Mixing and Experimentation)

ที่มา: วรพจน์ ส่งเจริญ. 2558

ความสนใจในศิลปะ ตลอดจนทักษะและความเข้าใจของนักศึกษาสาขาวิช บริหารธุรกิจ การตลาด บริหารการ
ท่องเที่ยวและโรงแรม ที่มีต่อเรื่ององค์ประกอบศิลปะ นั้นมีความแตกต่างกันไป แต่ที่น่าสนใจคือ ร้อยละ 30.40 ของนักศึกษา
เหล่านั้นมีความสนใจเรื่องศิลปะเป็นพื้นฐาน อยู่แต่เดิม สามารถทำความเข้าใจ และทำคะแนนได้อยู่ในระดับดี ถึงดีมาก และ
ร้อยละ 39.1 ซึ่งมีความสนใจศิลปะในระดับปานกลาง สามารถทำคะแนนออกมาได้ในระดับพอใช้ ถึงดีเมื่อได้รับการถ่ายทอด
และอธิบายถึงแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลปะ จาก"ชุดฝึกทักษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลปะ"

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่ากระบวนการถ่ายทอด และสร้างความเข้าใจ มีความสำคัญอย่างมากที่จะทำให้ผู้ไม่มีความรู้เรื่อง
ศิลปะเลย ได้เข้าใจ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

จากผลของการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่าง สามารถใช้ กฎผสมผสาน และการทดลอง (Mixing and Experimentation)
ได้อย่างถูกต้องมากที่สุดถึงร้อยละ 81.81 เป็นลำดับที่ 1 คือ กฎการใช้เส้นนำสายตา และความรู้สึกเคลื่อนไหว (Leading Lines
and Movement) เป็นลำดับที่ 2 ร้อยละ 64.77 กฎการตัดเน้นภาพ (Cropping) เป็นลำดับที่ 3 ร้อยละ 63.63 กฎสามส่วน
(Rule of Thirds) เป็นลำดับที่ 4 ร้อยละ 61.36 และลำดับที่ 5 มีสองกฎที่ได้คะแนนเท่ากันคือ กฎความสมดุล (Balancing
Elements) และ รูปแบบซ้ำๆ (Patterns) ร้อยละ 60.22

ดังนั้นกฎแนวคิดในการจัดองค์ประกอบศิลปะที่ควรใช้ในการถ่ายทอดแก่ผู้ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานทางศิลปะ 5 ลำดับแรก จึงควร
จะเป็น กฎการสร้างเส้นนำสายตา และความรู้สึกเคลื่อนไหว (Leading Lines and Movement) กฎการตัดเน้นภาพ
(Cropping) กฎสามส่วน (Rule of Thirds) กฎความสมดุล (Balancing Elements) และ กฎรูปแบบซ้ำๆ (Patterns) ส่วนเมื่อ
เข้าใจกฎพื้นฐาน 5 กฎ จะสามารถนำมาใช้ร่วมกับกฎอื่นๆ ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี วิชา ITM244: Digital Photography for Tourism Promotion วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ซึ่งเป็นนักศึกษาของสาขาวิชาบริหารธุรกิจ การตลาด บริหารการท่องเที่ยวและโรงแรม ซึ่งไม่มีพื้นฐานทางศิลปะมาก่อน จำนวน 22 คน
ตารางที่ 1 ความหมายของแถบสี

	สีเขียวแก่ เท่ากับเข้าใจดีมากที่สุด (Most Agree)
	สีเขียวอ่อน เท่ากับเข้าใจดี (Agree)
	สีเหลือง เท่ากับเข้าใจปานกลาง (Moderate)
	สีส้ม เท่ากับเข้าใจนิดหน่อย (Very Little)
	สีแดง เท่ากับไม่เข้าใจ (Disagree)

ตาราง 2 ข้อมูลแบบประเมิน ระดับความเข้าใจของนักศึกษาในแต่ละกฎ

Level of understanding on each topic : they think	5:most agree	4:agree	3:moderate	2:very litte	1:disagree
Rule of thirds	34.7826087	60.86956522	0	0	0
Balancing Elements	13.04347826	69.56521739	13.04347826	0	0
Leading Lines	47.82608696	43.47826087	4.347826087	0	0
Symmetry and Patterns	43.47826087	34.7826087	17.39130435	0	0
Viewpoint	52.17391304	26.08695652	17.39130435	0	0
Background	43.47826087	39.13043478	13.04347826	0	0
Depth	34.7826087	34.7826087	26.08695652	0	0
Framing	47.82608696	39.13043478	8.695652174	0	0
Cropping	47.82608696	39.13043478	8.695652174	0	0
Experimentation	26.08695652	47.82608696	21.73913043	0	0

จากตาราง 2 แสดงข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นต่อความเข้าใจกฎข้อที่มากที่สุด พบว่า มีความเข้าใจเรื่องมุมมอง (Viewpoint) มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 52.17 และรองลงมา คือ เส้นนำสายตา และสร้างความรู้สึกเคลื่อนไหว (Leading Lines and Movement) คิดเป็นร้อยละ 47.82 กรอบภาพ (Framing) คิดเป็นร้อยละ 47.82 และ ถ่ายใกล้และการลดทอน (Close up and Cropping) คิดเป็นร้อยละ 47.82 และฉากหลัง (Background) คิดเป็นร้อยละ 43.47 และน้อยที่สุดของการเข้าใจมากที่สุด คือ มิติความลึก (Depth) คิดเป็นร้อยละ 34.78 และในส่วนของกฎที่คิดว่าเข้าใจดี คือ ความสมดุล (Balancing Elements) คิดเป็นร้อยละ 69.56 รองลงมาได้แก่ กฎสามส่วน (Rule of Thirds) คิดเป็นร้อยละ 60.88 และ การผสมผสาน และการนำไปใช้สถานการณ์จริง (Mixing and Experimentation) คิดเป็นร้อยละ 47.82 และ มิติความลึก (Depth) คิดเป็นร้อยละ 34.78 และที่เข้าใจปานกลาง ได้แก่ มิติความลึก (Depth) คิดเป็นร้อยละ 26.08 รองลงมา การผสมผสาน และการนำไปใช้สถานการณ์จริง (Mixing and Experimentation) คิดเป็นร้อยละ 21.73 รูปแบบซ้ำๆ (Patterns) และ มุมมอง (Viewpoint) คิดเป็นร้อยละ 17.39 ฉากหลัง (Background) คิดเป็นร้อยละ 13.04 ความสมดุล (Balancing Elements) คิดเป็นร้อยละ 13.04 กรอบภาพ (Framing) ถ่ายใกล้และการลดทอน (Close up and Cropping) คิดเป็นร้อยละ 8.69 และน้อยที่สุดคือเส้นนำสายตา และสร้างความรู้สึกเคลื่อนไหว (Leading Lines and Movement) คิดเป็นร้อยละ 4.34

ตาราง 3 ข้อมูลแบบทดสอบระดับความเข้าใจของนักศึกษาในแต่ละกฎ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	average	Level of understanding on each topic : they do	100%
1.5	1.5	2	1	1	0	1.5	0	1	0.5	1.5	1	2	1.5	1.5	1.5	0.5	1.5	1.5	2	1	1.5	1.227273	Rule of thirds	61.36364
2	1.5	1.5	1	1	1	0	2	1	0.5	1	1	1.5	1	2	1.5	1	1	1.5	1	1	1.5	1.204545	Balancing Elements	60.22727
1.5	2	1	1	1.5	1	1	2	1	0.5	1	1.5	1	1	2	1	1	1	2	2	1	1.5	1.295455	Leading Lines	64.77273
2	2	1	1	1	1.5	1	1.5	1	0.5	1	1.5	1	1	2	0.5	1	1.5	1.5	1	1	1	1.204545	Symmetry and Patterns	60.22727
2	2	0	1	0.5	0.5	0	1.5	0.5	0	0	0	1.5	0	2	0.5	1.5	1.5	2	1	1	1	0.931818	Viewpoint	46.59091
1	2	0.5	1	1	1	0.5	1	0.5	0.5	0	0	1	1	2	0	1.5	1.5	2	2	1	1.5	1.022727	Background	51.13636
1	2	0	1	1.5	1.5	0	1.5	0	0	0	0	1.5	1	1.5	0	1	0.5	0.5	1	1	1.5	0.818182	Depth	40.90909
1	2	0	0.5	1	1.5	0	1	2	1	0	0	1.5	1.5	1.5	0.5	2	2	1	1	1.5	0	1.022727	Framing	51.13636
2	1	0.5	1	1	1.5	0.5	1	1.5	1	1	0.5	1.5	1.5	1.5	0.5	2	2	1	1.5	2	2	1.272727	Cropping	63.63636
2	1.5	2	2	2	2	1.5	2	1	1	2	2	1	1	2	2	2	2	1.5	1	1	1.5	1.636364	Experimentation	81.81818

จากตาราง 3 แสดงรายละเอียดของความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกฎของ ชุตตพิทกษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลปะ จำนวน 22 คน จากคะแนนในแบบทดสอบระดับความเข้าใจ แต่ละกฎ ได้ 2 คะแนน และคิดเป็นร้อยละเฉลี่ย พบว่า นักศึกษาได้คะแนนจากแบบทดสอบรวมสูงสุดที่สุด คือ การผสมผสาน และการนำไปใช้สถานการณ์จริง (Mixing and Experimentation) ได้คะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ 81.81 ถ่ายใกล้และการลดทอน (Close up and Cropping) ได้คะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ 63.63 เส้นนำสายตา และสร้างความรู้สึกเคลื่อนไหว (Leading Lines and Movement) ได้คะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ 64.77 กฎสามส่วน (Rule of Thirds) ได้คะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ 61.36 ความสมดุล (Balancing Elements) ได้คะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ 60.22 รูปแบบซ้ำๆ (Patterns) ได้คะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ 60.22 ฉากหลัง (Background) ได้คะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ 51.13 กรอบภาพ (Framing) ได้คะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ 51.13 มุมมอง (Viewpoint) ได้คะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ 46.59 และน้อยที่สุด คือ มิติความลึก (Depth) ได้คะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ 40.90

อภิปรายผลการวิจัย

ความสำคัญของการสอนองค์ประกอบศิลป์ในการเรียนศิลปะ ในการเรียนศิลปะแทบทุกแขนง คงปฏิเสธถึงความสำคัญขององค์ประกอบศิลป์ไปไม่ได้ เพราะหากขาดองค์ประกอบศิลป์งานศิลปะก็จะไม่เกิดขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้แก่นักศึกษาในรายวิชา ITM244: Digital Photography for Tourism Promotion ที่เป็นผู้เรียนที่ไม่มีความรู้ ทักษะ และพื้นฐานทางด้านศิลปะมาก่อนเลยนั้น เป็นเรื่องที่ยากจะทราบได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยจึงใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีกล้องถ่ายภาพดิจิทัล มาเป็นอุปกรณ์ให้กลุ่มตัวอย่างสามารถถ่ายทอดองค์ประกอบศิลปะตามความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่างออกมาได้โดยไม่ยากจนเกินไป โดยเฉพาะด้วยกล้องดิจิทัลได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้คน ทำให้กลุ่มตัวอย่างคุ้นเคย และสามารถที่จะมองเห็นภาพผลงานในการจัดองค์ประกอบได้ทันที ทำให้เรียนรู้ได้รวดเร็วมากขึ้น ซึ่งกลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาที่ลงเรียนวิชานี้ เป็นนักศึกษาจากสาขาวิชาบริหารธุรกิจ การตลาด บริหารการท่องเที่ยวและโรงแรม ซึ่งไม่มีพื้นฐานทางศิลปะมาก่อน ซึ่งทำให้การศึกษามีผลการเรียนรู้ และความเข้าใจในการนำไปใช้เป็นอย่างดี ในการจัดทำ "ชุดฝึกทักษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลปะ" ในการศึกษาได้รวบรวมแนวคิด และสรุปแนวคิดในการจัดองค์ประกอบภาพถ่ายที่สามารถนำไปประยุกต์กับการสร้างงานศิลปะด้านอื่นๆ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ พบว่า Williams, P., (2014) เว็บไซต์ www.photographymad.com ได้รวบรวมกฎที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับแพร่หลาย ในการจัดองค์ประกอบภาพถ่าย พร้อมทั้งอธิบายโดยใช้ภาษาที่กระชับเรียบง่าย ไว้ 10 ข้อ (<http://www.photographymad.com/pages/view/10-top-photography-composition-rules>) เมื่อเปรียบเทียบกับ Jeff, M., (2012) เว็บไซต์ www.digitalcameraworld.com ที่เรียบเรียงไว้เป็นจำนวน 10 ข้อเช่นเดียวกัน และเนื้อหาในกฎข้อต่างๆ ที่สอดคล้องกัน (<http://www.digitalcameraworld.com/2012/04/12/10-rules-of-photo-composition-and-why-they-work/>) ในขณะที่ Peterson, D., (2014) เว็บไซต์ www.digital-photo-secrets.com ได้จำแนกออกมาถึง 18 ข้อ แต่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกันกับกฎก่อนหน้านี้จากทั้งสองเว็บไซต์ (<http://www.digital-photo-secrets.com/tip/3372/18-composition-rules-for->

photos-that-shine/) ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้จัดกลุ่ม และรวบรวมเข้าด้วยกันให้เหลือเพียง 10 กฎ เพื่อให้กระชับและง่ายต่อการจดจำ และนำไปปรับใช้งานได้จริงในชีวิตประจำวัน

ตาราง 4 กฎในการถ่ายภาพ

www.photographymad.com	www.digitalcameraworld.com	www.digital-photo-secrets.com
Rule of Thirds	Simplify the scene	The rule of thirds
Balancing Elements	Fill the frame	Fill the Frame, Simplification
Leading Lines	Aspect ratio	Balance
Symmetry and Patterns	Avoid the middle	Lines
Viewpoint	Leading lines	Patterns, Color and Textures
Background	Use diagonals	Symmetry
Depth	Space to move	Viewpoint
Framing	Backgrounds	Background
Cropping	Creative with colors	Depth
Experimentation	Breaking the rules	Framing

จากตาราง 4 สรุปได้ว่ากฎ 10 ข้อใน "ชุดฝึกทักษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลปะ" การใช้ "ชุดฝึกทักษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลปะ" ในการสอนนักศึกษาที่ไม่มีพื้นฐานทางศิลปะ แม้จะมีการสรุป รวบรวมให้เหลือเพียง 10 กฎ และใช้ภาษาที่เรียบง่ายในการอธิบาย แต่สำหรับนักศึกษาที่ไม่เคยเรียนศิลปะมาก่อน ออกจะเป็นการทำทนายไม่น้อยที่หลังจากฟังคำอธิบายและสาธิตในครั้งแรกแล้วให้ออกไปปฏิบัติทันที ผลก็คือนักศึกษาไม่สามารถถ่ายภาพได้ครบทุกกฎที่ได้อธิบายไว้ และหลายคนมีความกังวลเรื่องการควบคุมกล้องถ่ายภาพจนลืมเรื่องการจัดองค์ประกอบไป ผลความคิดเห็นจากนักศึกษา พบว่านักศึกษาคิดว่านักศึกษาเข้าใจมุมมอง (Viewpoint) มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 52.17 และรองลงมา คือ เส้นนำสายตา และสร้างความรู้สึกเคลื่อนไหว (Leading Lines and Movement) คิดเป็นร้อยละ 47.82 กรอบภาพ (Framing) คิดเป็นร้อยละ 47.82 น้อยที่สุดของการเข้าใจมากที่สุด คือ มิติความลึก (Depth) คิดเป็นร้อยละ 34.78 และในส่วนของกฎที่คิดว่าเข้าใจดี คือ ความสมดุล (Balancing Elements) คิดเป็นร้อยละ 69.56 รองลงมาได้แก่ กฎสามส่วน (Rule of Thirds) คิดเป็นร้อยละ 60.88 และน้อยที่สุดคือเส้นนำสายตา และสร้างความรู้สึกเคลื่อนไหว (Leading Lines and Movement) คิดเป็นร้อยละ 4.34 และผลจากแบบทดสอบ และผลงานนักศึกษา พบว่า นักศึกษาสามารถใช้ กฎผสมผสาน และการทดลอง (Mixing and Experimentation) ได้อย่างถูกต้องมากที่สุดถึงร้อยละ 81.81 เป็นลำดับที่หนึ่ง กฎการสร้างเส้นนำสายตา และความรู้สึกเคลื่อนไหว (Leading Lines and Movement) เป็นลำดับที่สองร้อยละ 64.77 กฎการตัดเน้นภาพ (Cropping) เป็นลำดับที่สาม ร้อยละ 63.6, กฎสามส่วน (Rule of Thirds) เป็นลำดับที่สี่ ร้อยละ 61.3 และลำดับที่ห้ามีสองกฎที่ได้คะแนนเท่ากันคือ กฎความสมดุล (Balancing Elements) และ กฎความสมมาตร ไม่สมมาตร และ รูปแบบซ้ำๆ (Symmetry, Asymmetry and Patterns) ร้อยละ 60.22 การที่กลุ่มตัวอย่างสามารถใช้ กฎผสมผสาน และการทดลอง (Mixing and Experimentation) ได้อย่างถูกต้องมากที่สุดนั้น อาจไม่ใช่เป็นเพราะกฎข้อที่ 10 เข้าใจได้ง่ายที่สุด เพราะการที่จะเข้าใจกฎข้อที่ 10 ได้นั้นจะต้องเข้าใจกฎข้ออื่นๆมาก่อน เพราะกฎข้อที่ 10 นั้นประกอบด้วยกฎอื่นๆ ทั้ง 9 ข้อ แต่อาจเป็นเพราะในการถ่ายภาพเพื่อจัดองค์ประกอบศิลปะในชีวิตจริงมีความจำเป็น

ที่จะต้องใช้ กฎแนวคิดที่มากกว่าหนึ่งกฎเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้นักศึกษาจำเป็นต้องผสมผสานเอากฎข้ออื่นๆมาใช้ร่วมด้วยในการจัดองค์ประกอบ ดังนั้นหากต้องการทราบว่ากฎข้อไหน ที่เข้าใจ และใช้ได้อย่างถูกต้องจริงๆ เป็น ลำดับถัดมาคือ กฎการสร้างเส้นนำสายตา และความรู้สึกเคลื่อนไหว (Leading Lines and Movement) กฎการตัดเน้นภาพ (Cropping) และ กฎสามส่วน (Rule of Thirds) ซึ่งมีคะแนนใกล้เคียงกัน ที่ร้อยละ 61.36 ถึง 64.77 การนำ "ชุดฝึกทักษะแนวคิดการจัดองค์ประกอบศิลปะ" ไปใช้งานในอนาคต เพื่อถ่ายทอดความรู้ และทักษะเรื่องการจัดองค์ประกอบศิลปะจึงควรเน้นในเรื่อง กฎการสร้างเส้นนำสายตา และความรู้สึกเคลื่อนไหว (Leading Lines and Movement) กฎการตัดเน้นภาพ (Cropping) และ กฎสามส่วน (Rule of Thirds) ขณะเดียวกันเมื่อนักศึกษามีความเข้าใจเพิ่มมากขึ้นจึงเพิ่มกฎที่เหลือ และรายละเอียดที่ลึกซึ้งขึ้น เพื่อให้นักศึกษามีแนวคิดในการจัดองค์ประกอบที่หลากหลาย และสามารถนำไปดัดแปลงใช้กับชีวิตประจำวันของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- Williams, P., (2014) "10 Top Photography Composition Rules" (on-line)
<http://www.photographymad.com/pages/view/10-top-photography-composition-rules>
เข้าถึงข้อมูล ม.ค.2558
- Jeff, M., (2012) "10 rules of photo composition (and why they work)" (on-line)
<http://www.digitalcameraworld.com/2012/04/12/10-rules-of-photo-composition-and-why-they-work/> เข้าถึงข้อมูล ม.ค.2558
- Peterson, D., (2014) "18 Composition Rules for Photos the Shine" (on-line)
<http://www.digital-photo-secrets.com/tip/3372/18-composition-rules-for-photos-that-shine>
เข้าถึงข้อมูล ม.ค.2558
- Davis, H., (2009) "Creative Composition: Digital Photography Tips & Techniques", WILEY 2009
- Galer, M., (2008) "Digital Photography", Focal Press, Fourth Edition, P.63, P.66, P.69, 2008
- Van Eenoo, C., (2013) "Empty Space and Silence", Journal of Arts and Design Studies, Vol.15, 2013
- Balance, although calming to the eye, is not always necessary to create effective image. Communication of harmony or tension is the deciding factor of whether balance is desirable in the image "A clearly unbalanced composition in a photograph can make a more interesting picture because of the use of the concept of visual dynamic, such as the use of empty space."